NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
ELEANOR SHARPSTON
prednesené 4. apríla 2006 [1]

1. Týmito dvoma žalobami podanými Komisiou proti Portugalsku podľa článku 226 ES sa Komisia domáha určenia [2], že Portugalsko nesprávne prebralo články 2, 4 a 5 (v spojení s článkom 1) smernice Rady 92/100/EHS z 19. novembra 1992 o nájomnom práve a výpožičnom práve a o určitých právach súvisiacich s autorskými právami v oblasti duševného vlastníctva (ďalej len „smernica") [3].

Smernica

2. Smernica bola prijatá okrem iného na základe článku 95 ES. Jej cieľom je odstrániť rozdiely v právnej ochrane poskytovanej v členských štátoch autorským dielam a predmetom práv príbuzných autorskému právu [4], pokiaľ ide o nájom a vypožičiavanie. [5] Obmedzuje sa na ustanovenie povinnosti členských štátov priznať právo na nájom a vypožičiavanie pre určité skupiny nositeľov práv a na zavedenie práva na záznam [6], rozmnožovanie, rozširovanie, vysielanie a oznamovanie verejnosti pre určité skupiny nositeľov práv na úseku ochrany príbuzných práv. [7] Prvá kapitola smernice, ktorej sa týka táto žaloba, stanovuje v súlade s prvým z uvedených cieľov nájomné a výpožičné právo.

1 — Jazyk prednesu: angličtina.

2 — Vo veci C-53/05 sa namietané porušenie týka článku 5 v spojení s článkom 1; vo veci C-61/05 sa namietané porušenie týka článkov 2 a 4.

3 — Ú. v. ES L 346, s. 61; Mim. vyd. 17/001, s. 120.

4 — V kontexte práva ES autorské právo („droit d'auteur") zahŕňa výhradné práva priznané autorom, skladateľom, umelcom, atď., zatiaľ čo príbuzné práva („droits voisins") zahŕňajú obdobné práva priznané výkonným umelcom (hudobníkom, hercom, atď.) a podnikateľom (vydavateľom, filmovým producentom, atď.). V záujme stručnosti však namiesto smernicou používaného a menej zrozumiteľného spojenia „autorské diela a predmety práv príbuzných autorskému právu" budem používať pojem „autorské diela", keďže v tomto prípade uvedené rozlišovanie nie je rozhodujúce.

5 — Prvé odôvodnenie smernice.

6 — Toto nie veľmi vhodne zvolené slovo (v angličtine fixation), s ktorým sa možno stretnúť v celej právnej úprave ES harmonizujúcej autorské práva (ako aj v medzinárodných dohovoroch), zjavne neznamená nič viac ako záznam.

7 — Jedenáste odôvodnenie smernice.

3. Smernica obsahuje nasledujúce odôvodnenia:

[4] nájom a vypožičiavanie diel chránených autorským právom a predmetov ochrany chránených príbuznými právami zohráva čoraz významnejšiu úlohu predovšetkým pre autorov, výkonných umelcov a výrobcov fonogramov a filmov;...;

[keďže]

...

„[1] sú rozdiely v právnej ochrane poskytovanej právnymi predpismi a praxou členských štátov autorským dielam a predmetom práv príbuzných autorskému právu, pokiaľ ide o nájom a vypožičiavanie; keďže tieto rozdiely sú zdrojom prekážok obchodu a narušovania hospodárskej súťaže, čo bráni dobudovaniu a riadnemu fungovaniu vnútorného trhu;

[7] autori a výkonní umelci potrebujú k výkonu svojej tvorivej činnosti primerané príjmy, ktoré sú základom pre ďalšiu tvorivú a umeleckú činnosť a investície potrebné najmä na výrobu fonogramov a filmov sú mimoriadne vysoké a riskantné; keďže možnosť zabezpečenia takéhoto príjmu a návratnosti takejto investície môžu byť efektívne realizované len pomocou primeranej právnej ochrany príslušných nositeľov práv;

[2] tieto rozdiely v právnej ochrane by sa mohli ešte prehĺbiť, ak by členské štáty zaviedli nové a rozdielne právne predpisy, alebo ak by sa rozdielne vyvíjalo vnútroštátne precedentné právo vysvetľujúce také právne predpisy;

...

[15] treba zaviesť úpravu, na základe ktorej bude zabezpečené získanie primeranej odmeny, ktorej sa nemožno vzdať, pre autorov a výkonných umelcov;

[3] keďže by sa takéto rozdiely preto mali vylúčiť v súlade s cieľom vytvoriť priestor bez vnútorných hraníc, ako je uvedené v článku 8a zmluvy tak, aby bol vytvorený systém zabezpečujúci nerušenú hospodársku súťaž vo vnútri spoločného trhu podľa článku 3 písm. f) zmluvy;

...

[17] primeraná odmena musí zohľadniť význam prínosu príslušných autorov a výkonných umelcov k fonogramu alebo filmu;

[18] taktiež treba chrániť práva na verejné vypožičiavanie aspoň autorov, zavedením osobitných úprav...".

4. Článok 1 ods. 1 požaduje, aby členské štáty stanovili právo udeliť súhlas alebo zakázať nájom a vypožičiavanie originálov a rozmnožení diel chránených autorským právom.

5. Článok 1 ods. 2 definuje „nájom" ako „sprístupnenie na použitie na časovo obmedzené obdobie na účely priameho alebo nepriameho hospodárskeho alebo obchodného prospechu". Článok 1 ods. 3 definuje „požičiavanie" ako „sprístupnenie na použitie na časovo obmedzené obdobie, nie však na účely priameho alebo nepriameho hospodárskeho alebo obchodného prospechu, ak sa uskutočňuje prostredníctvom verejnosti prístupných zariadení".

6. Článok 2 ods. 1 stanovuje:

„Výhradné právo udeľovať súhlas alebo zakázať nájom a vypožičiavanie prislúcha:

— autorovi vo vzťahu k originálu a rozmnoženine jeho diela,

— výkonnému umelcovi vo vzťahu k záznamom jeho výkonu,

— výrobcovi fonogramu vo vzťahu k jeho fonogramom a

— výrobcovi prvého záznamu filmu vo vzťahu k originálu a rozmnoženinám jeho filmu. Na účely tejto smernice pojem ‚film' predstavuje kinematografické alebo audiovizuálne dielo, alebo pohyblivé obrazy, či už sú sprevádzané zvukom alebo nie."

7. Podľa článku 2 ods. 2 sa hlavný režisér kinematografického alebo audiovizuálneho diela považuje za jeho autora alebo jedného z jeho autorov.

8. Článok 2 ods. 4 stanovuje, že práva uvedené v článku 2 ods. 1 možno previesť, postúpiť alebo môžu byť predmetom udeľovania zmluvných licencií.

9. Článok 4 v rozsahu rozhodujúcom v predmetnej veci stanovuje:

„1. Pokiaľ autor alebo výkonný umelec previedol alebo postúpil svoje právo na nájom týkajúci sa fonogramu alebo originálu či rozmnoženiny filmu na výrobcu fonogramu alebo filmu, zostáva tomuto autorovi alebo výkonnému umelcovi zachovaný nárok na primeranú odmenu za nájom.

2. Nároku na primeranú odmenu na nájom sa autori alebo výkonní umelci nemôžu vzdať.

...

4. Členské štáty môžu upraviť... od koho sa môže táto odmena požadovať a vyberať."

10. Článok 5 v rozsahu rozhodujúcom v predmetnej veci uvádza:

„1. Členské štáty môžu stanoviť, pokiaľ ide o verejné vypožičiavanie, výnimky z výhradného práva podľa článku 1 za predpokladu, že aspoň autori dostanú odmenu za takéto vypožičiavanie. Členské štáty môžu voľne určiť výšku tejto odmeny tak, aby zodpovedala ich kultúrnopolitickým záujmom.

...

3. Členské štáty môžu oslobodiť od platenia odmeny podľa [odseku 1] určité kategórie zariadení."

11. Článok 15 ods. 1 smernice zakotvuje povinnosť členských štátov prebrať smernicu najneskôr do 1. júla 1994.

Príslušná vnútroštátna právna úprava

12. Portugalsko uvedenú smernicu prebralo zákonným dekrétom č. 332/97 z 27. novembra 1997.

13. Článok 5 tohto dekrétu stanovuje:

„1. Pokiaľ autor previedol alebo postúpil svoje právo na nájom týkajúce sa fonogramu, obrazového záznamu alebo originálu či rozmnoženiny filmu na výrobcu fonogramu alebo filmu, zostáva tomuto autorovi zachovaný nárok na primeranú odmenu za nájom.

2. V zmysle odseku 1 je výrobca povinný zaplatiť odmenu, ktorá ak nie je dohodnuté inak, sa určí v rozhodcovskom konaní v súlade so zákonom."

14. Podľa článku 6 ods. 1 má autor právo na odmenu v prípade verejného vypožičiavania diela alebo rozmnožení tohto diela.

15. Článok 6 ods. 3 stanovuje:

„Ustanovenia tohto článku nie sú uplatniteľné na verejné, školské a univerzitné knižnice, múzeá, verejné archívy, verejné fondy a neziskové súkromné inštitúcie."

16. Článok 7 ods. 2 priznáva nájomné a výpožičné práva:

„— ... výkonnému umelcovi vo vzťahu k záznamu jeho výkonu,

— ... výrobcovi fonogramov alebo obrazových záznamov vo vzťahu k fonogramom alebo obrazovým záznamom tohto výrobcu a

— ... výrobcovi prvého záznamu filmu vo vzťahu k originálu a rozmnoženinám tohto filmu."

17. Článok 7 ods. 4 definuje „film" ako „kinematografické alebo audiovizuálne dielo alebo pohyblivé obrazy, či už sú sprevádzané zvukom, alebo nie".

Vec C-61/05: údajné porušenie článku 2

18. Komisia tvrdí, že účinkom článku 7 zákonného dekrétu č. 332/97 je, že výrobca prvého záznamu filmu nie je jediný oprávnený udeľovať súhlas alebo zakázať vypožičiavanie rozmnožení jeho filmu vrátane jeho záznamov vo forme videogramov alebo DVD záznamov; nemá teda výhradné právo takto konať, ako to vyžaduje článok 2 ods. 1 smernice. [8]

19. Portugalsko tvrdí, že zoznam uvedený v článku 2 ods. 1 nie je taxatívny a vágna definícia pojmu „film" obsiahnutá v tomto ustanovení môže viesť k tomu, že výrobca prvého záznamu filmu môže byť výrobcom rozmnožení tohto filmu a takisto môže postúpiť práva k originálu alebo k rozmnoženinám, alebo len k rozmnoženinám na inú osobu — výrobcu videogramu. Podľa portugalského práva sú výrobcovia videogramu posudzovaní rovnako ako výrobcovia fonogramu.

20. Podľa môjho názoru je žaloba Komisie v rozsahu, v akom namieta porušenie článku 2 smernice, dôvodná.

21. Po prvé, hoci pripúšťam, že zoznam uvedený v článku 2 ods. 1 smernice nemusí byť nevyhnutne taxatívny, to ešte neznamená, že členský štát môže do tohto zoznamu pridať akúkoľvek kategóriu nositeľov práv. Ako Súdny dvor uviedol v rozsudku vo veci Warner Brothers, [9] právo zakázať vypožičiavanie videogramov je spôsobilé ovplyvniť obchod s videogramami v rámci členského štátu, a tým nepriamo ovplyvniť obchod s týmito výrobkami v rámci Spoločenstva. Účelom smernice, ako zreteľne vyplýva z jej odôvodnení, je odstrániť rozdiely v právnej ochrane autorských diel, pokiaľ ide o nájom a vypožičiavanie s cieľom znižovať prekážky obchodu a narušenia hospodárskej súťaže. Tento účel by sa zjavne nepodarilo dosiahnuť v prípade,

8 — Komisia takisto poukazuje na definície pojmov „videogram" a „výrobca videogramu" uvedené v článku 176 ods. 3 portugalského zákona o autorskom práve a príbuzných právach. Nezdá sa však, že by toto ustanovenie bolo v predmetnej analýze prínosné. Preto nie je potrebné sa ním ďalej zaoberať.

9 — Rozsudok zo 17. mája 1988, 158/86, Zb. s. 2605, bod 10.

ak by jednotlivé členské štáty boli oprávnené podľa vlastnej úvahy priznávať právo disponovať s nájomným právom k videogramom rôznym kategóriám osôb.

22. Tento výklad je navyše v súlade so znením travaux préparatoires. Dôvodová správa k prvému návrhu smernice [10] uvádza, že hoci článok 2 ods. 1 (ktorý prešiel legislatívnym procesom v zásade bez zmien) „zahŕňa všetky hlavné skupiny nositeľov práv, ktorých diela a predmety právnej ochrany sú prenajímané alebo vypožičiavané", jeho znenie „nebráni členským štátom priznať nájomné a výpožičné právo aj ďalším skupinám nositeľov príbuzných práv, ako napr. nositeľom práva na zhotovenie jednoduchých fotografií" [11]. Komisia však zároveň dodala, že keďže „takéto prípady nie sú, pokiaľ ide o nájom a vypožičiavanie, z ekonomického hľadiska príliš významné, nedochádza k ohrozeniu harmonizačného účinku" [12]. To však zjavne nie je prípad nájmu videogramov. Dôvodová správa vzhľadom na článok 2 ods. 1 takisto uvádza, [13] že „[obmedzené na ‚prvé záznamy'] by mali byť výrobcovia jednoduchých rozmnožení filmov vylúčení spod ochrany; to sa týka napríklad rozmnožení filmov určených pre kiná a upravených na videodistribúciu".

23. Po druhé, pokiaľ ide o originál a rozmnoženiny filmu, článok 2 ods. 1 výslovne priznáva výhradné právo disponovať s nájomným právom výrobcovi prvého záznamu filmu. V prípade, ak by bolo právo disponovať s nájomným právom k videogramu priznané zároveň aj výrobcovi tohto videogramu, právo výrobcu filmu by zjavne nebolo výhradné.

24. Po tretie, právo, ktoré Portugalsko priznalo výrobcom videogramov, nepridáva k zoznamu uvedenému v článku 2 ods. 1 smernice len ďalšiu kategóriu nositeľov práv. Priznané práva skôr pretínajú, a teda aj ohrozujú osobitné výhradné práva uvedené v článku 2 ods. 1 smernice.

25. Po štvrté, z odôvodnení smernice (možno dodať, že v nich chýba, na rozdiel od autorov, výkonných umelcov, výrobcov

10 — Návrh smernice Rady o nájomnom práve a výpožičnom práve a o určitých právach súvisiacich s autorskými právami z 24. januára 1991, KOM(90) 586, konečné znenie.

11 — Body 2.1.3 a 2.1.4.

12 — Bod 2.1.4. REINBOTHE, J., a VON LEWINSKI, S.: *The EC Directive on Rental and Lending Rights and on Piracy* (1993) naznačuje, že zoznam uvedený v článku 2 ods. 1 je v podstate taxatívny, súčasne však uvádza, že „medzi Komisiou a členskými štátmi zjavne existuje všeobecná zhoda v tom, že účelom smernice vo vzťahu k existujúcim schémam verejného výpožičného práva nie je zrušiť existujúce práva určitých skupín nositeľov práv, osobitne vtedy, ak majú tieto prípady zanedbateľný ekonomický význam. Podľa toho preto existujúce príbuzné práva fotografov, vedeckých editorov a vydavateľov týkajúce sa vypožičiavania môžu naďalej zostať zachované" (s. 50).

13 — V bode 2.1.2.2. Pozri tiež REINBOTHE a VON LEWINSKI, c. d., poznámka pod čiarou 12, s. 48 až 50.

fonogramov a výrobcov filmov, zmienka o výrobcoch videogramov [14]) zjavne vyplýva, že dôvodom ochrany výpožičných práv výrobcov fonogramov a filmov bolo zaručiť návratnosť osobitne nákladných a rizikových investícií potrebných na ich výrobu. [15] Nič však nenasvedčuje tomu, že tieto „osobitne nákladné a riskantné" investície sú pre výrobu videogramov nevyhnutné.

26. Naopak, Súdny dvor vzal na vedomie „extrémnu jednoduchosť, s akou možno nahrávky rozmnožovať" [16]. Hoci sa tento výrok týka zvukových záznamov, možno ho uplatniť aj na videozáznamy.

27. Preto sa domnievam, že Portugalsko si nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 2 smernice.

Vec C-61/05: údajné porušenie článku 4

28. Komisia tvrdí, že keďže článok 7 ods. 4 zákonného dekrétu č. 332/97 definuje „film" tak, že tento pojem zahŕňa aj videogramy, výrobca videogramov by na účely článku 5 ods. 2 zákonného dekrétu takisto mohol spadať pod definíciu výrobcu filmov. Existujú tak dve skupiny osôb, ktoré pod túto definíciu spadajú a ktoré môžu mať povinnosť zaplatiť odmenu za nájom. To vedie k zmätočnosti, ktorá bráni portugalským výkonným umelcom získať odmenu, na ktorú majú nárok — keďže nevedia, ktorý „výrobca" je povinný zaplatiť odmenu. Smernica je naopak jednoznačná: túto povinnosť má len výrobca prvého záznamu filmu.

29. Portugalsko v podstate odpovedá, že v prípade neexistencie dôkazov svedčiacich o opaku odmena patrí výrobcovi prvého záznamu filmu. Akákoľvek prípadná nejasnosť je dôsledkom nielen portugalskej právnej úpravy, ale takisto samotnej smernice.

14 — Takisto nie sú uvedené v článku 14 Dohody o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva, uvedenej v prílohe 1C Dohody o založení Svetovej obchodnej organizácie schválenej v mene Európskeho spoločenstva, pokiaľ ide o veci spadajúce do jeho pôsobnosti rozhodnutím Rady 94/800/ES z 22. decembra 1994 týkajúcim sa uzavretia dohôd v mene Európskeho spoločenstva, pokiaľ ide o záležitosti v rámci jeho kompetencie, ku ktorým sa dospelo na Uruguajskom kole multilaterálnych rokovaní (1986 — 1994) (Ú. v. ES L 336, s. 1; Mim. vyd. 11/021, s. 80) (ďalej len „Dohoda TRIPS") (nazvanom „Ochrana výkonných umelcov, výrobcov zvukových záznamov a rozhlasových a televíznych vysielateľov"), ani v smernici 2001/29/ES Európskeho parlamentu a Rady z 22. mája 2001 o zosúladení niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti (Ú. v. ES L 167, 2001, s. 10; Mim. vyd. 17/001, s. 230), ktorá vyžaduje, aby členské štáty priznali výhradné právo udeľovať súhlas alebo zakázať rozmnožovanie piatim kategóriám nositeľov práv — prvé štyri zodpovedajú kategóriám uvedeným v zozname v článku 2 ods. 1 smernice 92/100 a piata sa týka vysielacích organizácií.

15 — Pozri tiež rozsudok z 28. apríla 1998, Metronome Musik, C-200/96, Zb. s. I-1953, najmä body 24 a 25.

16 — Rozsudok Metronome Musik, už citovaný v poznámke pod čiarou 15, bod 24.

Definícia „filmu" v článku 2 ods. 1 sa javí ako zahrnujúca tak kinematografické dielo (a priznávajúca práva výrobcovi prvého záznamu), ako aj dielo zachytené na videograme (a priznávajúca práva výrobcovi tohto videogramu).

30. Už som vysvetlila, prečo si nemyslím, že článok 2 ods. 1 je možné vykladať v tom zmysle, že umožňuje členským štátom pridávať výrobcov videogramov do kategórie tam uvedených nositeľov práv.

31. Článok 4 bol prijatý s cieľom zabezpečiť, aby autori [napríklad filmový režisér (pozri článok 2 ods. 2 smernice), autor románu, ktorý bol predlohou filmu, alebo skladateľ filmovej hudby] a výkonní umelci mali z nájomných práv priznaných im smernicou určitý prospech. Bez explicitného ustanovenia by tomu tak v mnohých prípadoch nebolo, keďže autori a výkonní umelci často postupujú svoje práva na výrobcu filmu alebo fonogramu; článok 2 ods. 4 smernice túto skutočnosť berie na vedomie. Pri neexistencii odmeny za takéto postúpenie by nájomné právo nemalo opodstatnenie. Keďže autori a výkonní umelci majú vo všeobecnosti menšiu možnosť stanovenia zmluvných pravidiel ako výrobcovia filmov a fonogramov, nie vždy dostali za postúpenie svojich práv primeranú odmenu. Článok 4 sa snaží zabezpečiť, aby tomu tak bolo.[17] Z jeho znenia je zrejmé, že bol vytvorený pre prípady, keď subjektom, na ktorého sa postupujú nájomné práva týkajúce sa originálu alebo rozmnoženiny filmu, je výrobca filmu.

32. Portugalsko pripúšťa, že vykonávajúca právna úprava je nejednoznačná. Kým článok 4 ods. 4 umožňuje členským štátom rozhodnúť o tom, kto má byť povinný zaplatiť odmenu, zásada právnej istoty požaduje, aby bolo jasné, komu táto povinnosť patrí. Podľa môjho názoru vykonávajúca právna úprava nie je dostatočne presná. Preto sa domnievam, že Portugalsko si nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 4 smernice.

Vec C-53/05: údajné porušenie článku 5

33. Komisia tvrdí, že článok 5 ods. 3 smernice umožňuje členským štátom oslobodiť „určité kategórie" zariadení od povinnosti platiť odmenu inak priznanú článkom 5 ods. 1 ako protiplnenie za výnimku z výhradného výpožičného práva priznaného článkom 1. Podľa článku 6 ods. 3 zákonného dekrétu č. 332/97 sa však táto výnimka

17 — Dôvodová správa k návrhu, už citovaná v poznámke pod čiarou 10, bod 3.1.1.

vzťahuje na všetky verejné, školské alebo univerzitné knižnice, múzeá, verejné archívy, verejné fondy a neziskové súkromné inštitúcie. Výnimka sa tak uplatňuje na všetky štátne ústredné správne servisy poskytujúce služby, všetky orgány, ktoré sú súčasťou nepriamej štátnej správy, ako napr. verejné zariadenia a verejné združenia, všetky servisy a orgány miestnej štátnej správy spolu so všetkými subjektmi súkromného práva vykonávajúcimi funkcie verejnoprávnej povahy a dokonca aj na súkromné školy a univerzity a všetky súkromné neziskové inštitúcie. Tento zoznam obsahuje všetky subjekty, ktoré si vypožičiavajú bezplatne, a teda všetky subjekty podieľajúce sa na „požičiavaní" v zmysle článku 1 ods. 3. Výnimka, ktorá zaručuje oslobodenie pre každého, nie je výnimka, ale zrušenie pôvodnej povinnosti. Výsledkom vykonania článku 5 smernice zo strany Portugalska je, že žiadne verejné zariadenie nie je v súvislosti s vypožičiavaním povinné platiť odmenu uvedenú v článku 5 ods. 1. Táto skutočnosť je porušením výhradného výpožičného práva a ochrany, ktorú smernica stanovuje.

34. Domnievam sa, že žaloba podaná Komisiou vo veci C-53/05 je dôvodná. Podľa môjho názoru z účelu smernice, ako aj zo štruktúry a znenia článku 5 ods. 3 jednoznačne vyplýva, že členský štát v skutočnosti nemôže oslobodiť všetky kategórie zariadení uvedené v tomto ustanovení.

35. Jeden zo základných cieľov smernice je zabezpečenie primeraných príjmov ako odmeny za tvorivú činnosť autorov. [18] V súlade s týmto cieľom článok 5 ods. 1 vyžaduje, aby autori dostávali naďalej odmenu za vypožičiavanie ich diel aj v prípadoch, ak členský štát stanovil výnimku, pokiaľ ide o ich výhradné právo udeľovať súhlas alebo zakázať takéto vypožičiavanie. Preto hoci článok 5 ods. 1 býva označovaný ako výnimka, v skutočnosti toto ustanovenie vyjadruje základnú požiadavku celej smernice — a síce požiadavku, aby autori boli odmeňovaní v súlade s článkami 1 a 2 smernice.

36. Článok 5 ods. 3, ktorý členským štátom umožňuje oslobodiť „určité kategórie zariadení" od platenia odmeny, stanovuje skutočnú výnimku z uvedenej požiadavky na platenie odmeny. Jeho rozsah má byť preto vykladaný reštriktívne. Zo znenia článku 5 ods. 3 jasne vyplýva, že od tejto povinnosti môže byť oslobodený len určitý obmedzený počet kategórií zariadení [19] potenciálne pod-

18 — Pozri siedme odôvodnenie smernice uvedené v bode 3 vyššie.

19 — Je zjavné, že článok 5 ods. 3 bol zostavený s cieľom reflektovať záujmy dvoch členských štátov, ktoré mali v úmysle vyňať knižnice vo vzdelávacích zariadeniach a verejné knižnice z povinnosti platenia odmeny za verejné vypožičanie: pozri REINBOTHE a VON LEWINSKI, c. d. v poznámke pod čiarou 12, s. 82.

liehajúcich povinnosti platiť odmenu podľa článku 5 ods. 1. Tak je tomu prinajmenšom v prípade holandského, francúzskeho, nemeckého, talianskeho, portugalského a španielskeho znenia smernice. [20]

37. Je pravdou, že toto stanovisko nie je jednoznačné, keďže výraz „určité" môže popri „niektoré, ale nie všetky" znamenať aj „jasne definované". Legislatívne ustanovenie, ktoré oprávňuje členské štáty zaviesť špeciálne opatrenia „s cieľom predchádzať ‚určitým' druhom daňových únikov" ťažko môže znamenať, že členské štáty nemôžu predchádzať všetkým druhom daňových únikov. [21]

38. Súdny dvor však už jednoznačne preukázal, že článok 5 ods. 3 vykladá reštriktívne, keď uviedol, že „v prípade, ak okolnosti prevládajúce v dotknutom členskom štáte neumožňujú oprávnene rozlišovať medzi jednotlivými kategóriami zariadení, povinnosť zaplatiť odmenu musí byť uložená všetkým dotknutým zariadeniam" [22].

39. Súhlasím s názorom Komisie v tom, že výnimka z povinnosti, ktorá oslobodzuje všetkých, ktorí by inak boli zaťažení touto povinnosťou, nie je výnimka, ale zrušenie tejto pôvodnej povinnosti. V predmetnej veci sa Portugalsko nepokúša poprieť, že rozsah ním stanovenej výnimky v konečnom dôsledku zahŕňa kategórie zariadení, ktoré by inak boli povinné platiť odmenu. Namiesto toho predkladá niekoľko argumentov, ktoré podľa jeho názoru odôvodňujú takéto legislatívne rozhodnutie.

40. Portugalsko po prvé tvrdí, že v čase uverejnenia smernice väčšina štátov sveta neupravovala vypožičiavanie a v zmysle platných dohovorov tak ani nebola povinná robiť. [23] Ani Zelená správa Komisie z roku 1988 [24] nemala za cieľ upravovať problematiku verejného vypožičiavania.

41. Nie je zrejmé, čo tým Portugalsko sleduje. Článok 5 ods. 1 ustanovuje výnimku

20 — V jednotlivých jazykoch „bepaalde categorieën", „certaines catégories", „bestimmte Kategorien", „alcune categorie", „determinadas categorias" a „determinadas categorías".

21 — Pozri bod 17 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Jacobs vo veci Italittica (rozsudok z 26. októbra 1995, C-144/94, Zb. s. 3653).

22 — Rozsudok zo 16. októbra 2003, Komisia/Belgicko, C-433/02, Zb. s. I-12191, bod 20.

23 — Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel z 9. septembra 1886; Medzinárodný dohovor na ochranu výkonných umelcov, výrobcov fonogramov a vysielacích organizácií z 26. októbra 1961; Zmluva WIPO o výkonoch a zvukových záznamoch a Zmluva WIPO o autorskom práve, obe z 20. decembra 1996, a Dohoda TRIPS, už citovaná v poznámke pod čiarou 14.

24 — Zelená správa zo 7. júna 1988 o autorskom práve a výzvach technológií — otázky autorského práva vyžadujúce bezodkladné konanie [KOM(88) 172, konečné znenie].

z výhradného práva udeľovať súhlas alebo zakázať vypožičiavanie priznaného autorom na základe článku 2 ods. 1. Toto výhradné právo vychádza z prvého návrhu smernice predloženého Komisiou. [25] Zelená správa z roku 1988 síce uvádza, že „bolo poukázané na to..., že otázka verejného vypožičiavania alebo nájmu kníh a možného práva autora získať odmenu za používanie jeho diela je problematika vyžadujúca si riešenie na úrovni Spoločenstva", [26] Komisia však v tom období rozhodla, že aktivita na úrovni Spoločenstva by nebola opodstatnená. [27] Myšlienka právnej úpravy práva na verejné vypožičiavanie sa objavila opäť v roku 1989 v oznámení Komisie. [28] Hoci Komisia nepovažovala harmonizáciu právnej úpravy v tomto stupni za opodstatnenú, uviedla, že „problém práva na verejné vypožičiavanie bude v budúcnosti čoraz naliehavejším" a tento vývoj bude monitorovať a v prípade, že to bude vhodné, predloží špecifické návrhy.

42. Preto sa zdá, že i keď v tom čase neexistovala žiadna právna úprava na úrovni Spoločenstva (alebo medzinárodná právna úprava [29]), či už platná, alebo navrhovaná, od roku 1988 bolo verejne známe, že prijatie právnej úpravy v budúcnosti je pravdepodobné. Preto zahrnutie takéhoto ustanovenia v prvom návrhu Komisie zakotvujúcom výhradné výpožičné právo bolo ťažko možné považovať za nečakané, ako sa snaží naznačiť Portugalsko.

43. Po druhé, Portugalsko uvádza, že je nepravdepodobné, aby verejné vypožičiavanie dosiahlo dostatočný hospodársky význam, ktorý by odôvodňoval osobitnú právnu úpravu na úrovni Spoločenstva: rozsah trhu je v podstate vnútroštátny a z ekonomického hľadiska bezvýznamný. Z kultúrnych a hospodárskych dôvodov by táto oblasť mala zostať v právomoci členských štátov.

44. V rozsahu, v akom sú tieto tvrdenia dôvodom obrany, v zmysle ktorého smernica alebo jej článok 5 boli prijaté na nesprávnom právnom základe alebo v rozpore so zásadou subsidiarity, nemožno tomuto dôvodu obrany vyhovieť. [30]

25 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 10.

26 — Bod 4.4.4. Tieto návrhy sú zjavne z roku 1977 („Činnosť Spoločenstva v oblasti kultúry", *Bulletin Európskych spoločenstiev*, Príloha 6/77, bod 26) a 1978 (DIETZ, A.: *Copyright Law in the European Community*, bod 233): pozri poznámku 19 ku kapitole 4 Zelenej správy, už citovanej v poznámke pod čiarou 24.

27 — Bod 4.4.10.

28 — „Knihy a čítanie: kultúrna výzva pre Európu", 3. august 1989, KOM(89) 258, konečné znenie, časť I.B.3.

29 — Hoci v januári 1991 Svetová organizácia duševného vlastníctva už zjavne zahrnula výhradné výpožičné právo a dobrovoľné právo na verejné vypožičiavanie do svojho návrhu vzorových ustanovení v oblasti autorského práva, ktoré boli vtedy predmetom diskusie: pozri dôvodovú správu k pôvodnému návrhu smernice, už citovanú v poznámke pod čiarou 10.

30 — Pozri piaty odsek článku 230 ES.

45. V každom prípade podľa môjho názoru Portugalsko neodôvodnilo svoje tvrdenia.

Preto ak by bol upravený iba nájom a nie vypožičiavanie, existovalo by riziko, že táto právna úprava bude neúčinná, pretože nájom bude v skutočnosti nahradený vypožičiavaním. Okrem toho, keďže činnosť verejných knižníc má vzhľadom na svoju povahu väčší kultúrny rozmer, než je tomu v prípade komerčných požičovní, úprava vzťahujúca sa len na nájomné právo by viedla k neodôvodnenému prehliadaniu ekonomickej situácie tvorcov osobitne hodnotných kultúrnych statkov a širšej situácie v oblasti týchto služieb. Preto sa nemožno zaoberať nájomným právom v celom rozsahu bez toho, aby sa zároveň neriešila aj otázka výpožičného práva.

46. Komisia v rámci *travaux préparatoires* uviedla nasledujúce zdôvodnenie hospodárskej potreby právnej úpravy verejného vypožičiavania: [31]

„V rozsahu, v akom sú si činnosti komerčných požičovní a verejných knižníc podobné, tieto zariadenia spolu súťažia. Vzhľadom na nižšie výpožičné poplatky by verejné knižnice vo všeobecnosti mali byť oveľa atraktívnejšie. Rozvoj systému verejných knižníc na začiatku tohto storočia skutočne viedol k zníženiu veľkého počtu komerčných požičovní kníh existujúcich v tom čase. Keďže verejné knižnice v čoraz väčšej miere požičiavajú nielen knihy, ale aj iné médiá, najmä fonogramy a videogramy, ktoré až dosiaľ boli dostupné v komerčných požičovniach, nemožno vylúčiť podobný vývoj týchto médií, ako bol vývoj v prípade kníh.

Navyše skutočnosť, že právo na verejné vypožičiavanie v súčasnosti existuje len v štyroch členských štátoch, narušuje hospodársku súťaž medzi autormi a nositeľmi príbuzných práv pochádzajúcimi z rôznych členských štátov. Musí im byť umožnené vykonávať činnosti a poskytovať služby na základe jednotných podmienok v rámci celého Spoločenstva. Navyše musia byť pre autorov a nositeľov príbuzných práv vytvorené v podstate rovnaké hospodárske a sociálne podmienky. V rámci vnútorného

31 — Dôvodová správa k pôvodnému návrhu smernice, už citovaná v poznámke pod čiarou 10.

trhu nemožno akceptovať, aby autori a nositelia príbuzných práv dostali odmenu za použitie ich diel a výkonov v jednej časti trhu, napríklad v jednom členskom štáte, a tým získali určitý ekonomický základ pre ďalšiu tvorbu, zatiaľ čo v iných častiach trhu by tomu tak nebolo." [32]

47. Domnievam sa, že tieto dôvody jasne a presvedčivo vysvetľujú, prečo by neexistencia právnej úpravy práva na verejné vypožičiavanie, ako aj nájomného práva ovplyvnila vnútorný trh. Vo vyjadreniach Portugalska sa nenachádza nič, čo by toto vysvetlenie spochybňovalo.

48. Po tretie, Portugalsko tvrdí, že požiadavka zaplatenia odmeny za verejné vypožičiavanie je nenáležitá. Dotknutí nositelia práva už totiž primeranú odmenu dostali prostredníctvom svojich práv na rozmnožovanie a na rozširovanie rozmnožení.

49. Toto tvrdenie však vychádza z nepochopenia povahy a účelu práva na verejné vypožičiavanie. Hoci je pravdou, že autori získali príjem z práv na rozmnožovanie a na rozširovanie rozmnožení, tento príjem však nezodpovedá knihám vypožičaným, ale predaným. [33] Je samozrejme pravdou, že nie každý, kto si požičiava knihy z verejnej knižnice (alebo tam do nich nahliada), by si v prípade neexistencie tohto zariadenia kúpil každú požičiavanú knihu; určitý všeobecný trend tu však existuje. [34] V každom prípade smernica predstavuje jasné politické rozhodnutie priznať výhradné výpožičné právo, ako aj nárok na odmenu v tých prípadoch, kde členské štáty toto právo nepriznali.

50. Napokon Portugalsko tvrdí, že článok 5 bol predmetom osobitne intenzívnej diskusie medzi Komisiou a členskými štátmi; schválené znenie — najmä znenie článku 5 ods. 3 — bolo kompromisom: voľne štylizované, nepresné a nejednoznačné.

51. Konečné znenie článku 5 je skutočne, tak ako to tvrdí Portugalsko, odrazom rozporov existujúcich v tejto oblasti medzi jednotlivými členskými štátmi. [35] To však nevyhnutne neznamená, že je vágne a nepresné. Je

32 — Bod 44.

33 — Používam príklad kníh; samozrejme, že právo na verejné vypožičiavanie sa rovnako môže vzťahovať aj na fonogramy a videogramy, ktoré predstavujú záznamy vystúpení alebo kópie filmov alebo iných audiovizuálnych diel (hoci videogramy sa pravdepodobne častejšie prenajímajú, ako vypožičiavajú).

34 — Pozri analogicky článok 44 Vysvetľujúceho memoranda k pôvodnému návrhu I, už citované v poznámke 10 uvedenej v bode 45 vyššie. Pozri tiež Správu Komisie z 12. septembra 2002 rade, Európskemu parlamentu a Hospodárskemu a sociálnemu výboru o práve na verejné vypožičiavanie v Európskej únii, KOM(2002) 502, konečné znenie, časť 2.

35 — Pozri REINBOTHE a VON LEWINSKI, už citované v poznámke pod čiarou 12, s. 77 až 82.

pravda, že článok 5 ponecháva členským štátom priestor pre voľnú úvahu v niekoľkých oblastiach — či vôbec uplatniť výnimku, ak áno, má sa vzťahovať na knihy, fonogramy a/alebo filmy, ako stanoviť odmenu, kto má túto odmenu zaplatiť (napríklad dotknutý štát, knižnica,... alebo nejaký iný subjekt), kto má spravovať výber a platenie odmien (napríklad organizácie kolektívnej správy), či oslobodiť určité kategórie zariadení spod povinnosti platiť odmenu, a ak áno, ktoré kategórie — to je však už iná otázka.

52. Domnievam sa, že mnohé, ak nie všetky okruhy problémov, na ktoré Portugalsko vo svojej obrane poukázalo, možno v skutočnosti riešiť práve v rámci priestoru, ktorý článok 5 *ponecháva* členským štátom na voľnú úvahu. Tento priestor však nesiaha až tak ďaleko, aby umožňoval oslobodiť všetky príslušné zariadenia od platenia odmeny za verejné vypožičiavanie. Ako už bolo uvedené vyššie, [36] zmysel článku 5 a osobitne článku 5 ods. 3 je podľa môjho názoru jasný.

36 — Pozri body 34 až 38 vyššie.

53. Preto zastávam názor, že Portugalsko si nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 5 v spojitosti s článkom 1 smernice.

Záverečná poznámka

54. Rada by som na záver uviedla poznámku o písomných vyjadreniach Komisie v oboch veciach. Vo svojich odpovediach používa Komisia v oboch prípadoch jazyk, ktorý považujem za absolútne nevhodný pre inštitúciu, ktorá sa obracia na Súdny dvor a tiež na členský štát. Vo veci C-53/05 Komisia uvádza, že Portugalsko nedokázalo smernicu prečítať a obviňuje ho z pirátstva z dôvodu vyvlastňovania autorov a konfiškácie ich duševného vlastníctva. Vo veci C-61/05 Komisia obviňuje Portugalsko z opovážlivosti a „použitia ľsti" a pýta sa, či vie čítať. V oboch stanoviskách Komisia vo všeobecnosti používa sarkastický a znevažujúci tón. Bez ohľadu na opodstatnenosť žaloby o neplatnosť považujem takýto jazyk a tón vyjadrení za neakceptovateľné.

Návrh

55. Vzhľadom na predchádzajúce navrhujem, aby Súdny dvor:

— vo veci C-53/05 určil, že Portugalsko si nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 5 v spojení s článkom 1 smernice Rady 92/100/EHS z 19. novembra 1992 o nájomnom práve a výpožičnom práve a o určitých právach súvisiacich s autorskými právami v oblasti duševného vlastníctva,

— vo veci C-61/05 určil, že Portugalsko si nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článkov 2 a 4 smernice Rady 92/100/EHS z 19. novembra 1992 o nájomnom práve a výpožičnom práve a o určitých právach súvisiacich s autorskými právami v oblasti duševného vlastníctva,

— v oboch veciach zaviazal Portugalsko na náhradu trov konania.